

Spis treści

WSTĘP	9
MEDARD MASŁOWSKI Powitanie uczestników Konferencji	11
Rozdział I	
SYTUACJA POLAKÓW NA KRESACH WSCHODNICH W I POŁOWIE XX WIEKU	
NINA ZIELIŃSKA-BALCERZAK Wybory do Sejmu Wileńskiego w 1922 r. – postawy i zachowania ludności.....	17
MARYNA BABIŃSKA Badania Polskiego Towarzystwa Heraldycznego nad genealogią arystokracji feudalnej dawniej Rzeczypospolitej (1906–1939).....	31
JAROSŁAW SZŁĄZAK Ocaleli. Losy polskiej ludności Wołynia w latach 1943–1944	41
JULIA UMAŃSKA Polski rejon narodowy w USRR (lata 20.–30. XX wieku).....	50
TOMASZ BUGAJ Swój czy OBCY? Świadkowie Jehowy z Kresów Wschodnich w Białorusi	65
SWETŁANA MITRĘGA Wierszyna – polska wieś na Syberii	86
Rozdział II	
SYTUACJA POLAKÓW W KAZACHSTANIE	
ARTUR KRZYSZTOF KRUSZEWSKI Proces wysiedleń Polaków do Kazachstanu w 1936 r. oczami prawnika....	105
ALEKSANDRA GANCARZ Obcy w ojczyźnie przodków. Społeczeństwo polskie wobec repatriantów z Kazachstanu.....	114

YELENA NOWAK	
Motywacja młodzieży polskiego pochodzenia w Kazachstanie do nauki języka ojczystego	127
OLGA DAWYDENKO, JANINA DŁUŻEWSKA	
Rozmowa ze Stefanią Plater, urodzoną w 1923 r. (wg dokumentów w 1924 r.), zesłaną na Syberię w 1941 r.	136
MEDARD MASŁOWSKI	
Komentarz	142
Rozdział III	
DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI POLSKICH NA WSCHODZIE	
PAWEŁ SOBIK	
Funkcjonowanie Akcji Wyborczej Polaków na Litwie w środowisku polskim	147
VADIM GIERKO	
Sytuacja materialna i warunki mieszkaniowe w trakcie studiów w Polsce – opinie studentów polskiego pochodzenia ze Wschodu	158
Rozdział IV	
DYLEMATY TOŻSAMOŚCIOWE I NAUCZANIE JĘZYKA POLSKIEGO NA WSCHODZIE	
MICHAŁ GŁUSZKOWSKI	
Rola Polskiego Centrum Kulturalnego w Stryju (Ukraina) w kształtowaniu kompetencji językowej i przyszłych losów tamtejszej młodzieży polskiego pochodzenia.....	171
JULIA HALICKA-KOSECKA	
Polak-prawosławny i Ukrainiec-katolik. Dylematy narodowościowo-wyznaniowe w guberni Podolskiej	178
EDITA PUKLICH	
Katolicyzm a identyfikacja narodowa Polaków na Ukrainie na przełomie XX i XXI wieku	185
EJNAR JURKIEWICZ	
Młodzież polska z Dyneburga, stolicy dawnych Inflant polskich.....	190
JUSTYNA B. WALKOWIAK	
Co młodzi Polacy na Litwie sądzą o lituanizacji swych imion i nazwisk. Projekt ankiety	199
LUDMIŁA JANUSZEWSKA	
Funkcjonowanie języka polskiego na Ukrainie za Zbruczem w świetle współczesnych wydarzeń społeczno-historycznych.....	217

VOLHA LIAUCHUK	
Osobliwości fonetyczne polszczyzny północno-kresowej (na przykładzie języka polskiego wsi Komaje rejonu postawskiego obwodu witebskiego Białorusi).....	227
ANNA OKUSKAITE	
Obecna sytuacja gwar północno-kresowych. Przybliżenie funkcji imiesłowów czasu przeszłego na <i>-(f)šy</i>	236
OKSANA ZAKHUTSKA	
Polacy i język polski w Siaberce na Wołyniu	244
HENRYK SKŁADANOWSKI	
Relacje polsko-białoruskie w programach i podręcznikach do nauczania historii w polskiej szkole średniej.....	258
 Rozdział V	
WYBITNE POSTACIE Z KRESÓW I ICH DZIAŁALNOŚĆ	
MARCIN JĘDRYSIAK	
Wacław Lipiński jako poseł Państwa Ukraińskiego w Wiedniu i jego postawa wobec sprawy Chełmszczyzny i Galicji Wschodniej (VII–XI 1918).....	275
ANNA MODZELEWSKA	
Reporter z Wołynia. Obraz Kresów Wschodnich w reportażach Ksawerego Pruszyńskiego	289
AGNIESZKA ROMAŃCZUK	
Eliza Orzeszkowa na Białorusi dziś	298
Teresa Sokołowska	
Panteon bohaterów Polski na Grodzieńszczyźnie.....	303
OLENA DAVYDKO-PLOTSIDYM	
Metafizyczne ujęcie przestrzeni materialnej w powieści <i>Zasypie wszystko, zawięje...</i> Włodzimierza Odojewskiego	310
SEMENOV EVGENIY	
Udział polskich zesłańców postyczniowych w poszukiwaniu i wydobywaniu złota na terenie Zachodniego Zabajkala w latach 60.–70. XIX wieku.....	316
 Aneks	
PAWEŁ JUSZKIEWICZ	
Początki kształcenia w Polsce polskich elit ze Wschodu.	
Sukcesy, wyzwania, nadzieje	136
MEDARD MASŁOWSKI	
Komentarz	334

WSTĘP

Niniejszy tom zawiera zbiór studiów wygłoszonych w pierwotnej wersji jako referaty podczas II edycji Interdyscyplinarnej Międzynarodowej Konferencji naukowej zatytułowanej „Polskie Kresy Wschodnie i ludzie stamtąd”. Konferencja odbyła się w Toruniu w dniach 19–20 października 2012 roku, będąc kontynuacją zapoczątkowanego w 2010 roku cyklu studencko-doktoranckich spotkań młodych badaczy, zajmujących się problematyką Kresów Wschodnich. Organizatorami wydarzenia, podobnie jak i jego poprzedniej edycji, były: Fundacja „Polskie Kresy Wschodnie – Dziedzictwo i Pamięć”, Uniwersyteckie Koło Naukowe Miłośników Ziem Kresowych oraz Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Organizatorów wspierały Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” oraz Fundacja Amicus Universitatis Nicolai Copernici.

Kluczowym zamierzeniem konferencji było, po raz wtóry, zachęcenie studentów i doktorantów do poruszenia problematyki, pogłębienia oraz poszerzenia wiedzy na tematy związane z Kresami. Konferencja miała także służyć integracji środowiska ludzi nauki zajmujących się tą tematyką. Do wzięcia udziału w obradach naukowych zaproszono ponad 80 osób, wśród których znaleźli się nie tylko młodzi badacze pochodzący z Polski, ale i osoby polskiego pochodzenia zza granicy, studiujące zarówno na uczelniach polskich, jak i w krajach urodzenia. W spotkaniach wzięli udział przedstawiciele uczelni ukraińskich (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. I. Franki, Lwowska Narodowa Akademia Sztuk Pięknych), białoruskich (Białoruski Uniwersytet Państwowy), jednak przeważająca część prelegentów występowała z ramienia licznych uniwersytetów polskich (Uniwersytet Warszawski, Opolski, Wrocławski, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika). Wśród prelegentów znaleźli się przedstawiciele Fundacji na Rzecz Pomocy Dzieciom z Grodzieńszczyzny, Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej z Dawnych Inflant Polskich, a także delegacja Instytutu Języka Polskiego PAN.

Założeniem drugiej już konferencji z cyklu „Polskie Kresy Wschodnie i ludzie stamtąd” było przedstawienie sytuacji Polaków nie tylko z Kresów Wschodnich, ale i z Kazachstanu. Historii i współczesnym dziejom Polaków z Kazachstanu został poświęcony odrębny panel, jako że temat ten jest z jednej strony aktualny (w 2011 roku miała miejsce 65. rocznica deportacji Polaków z Ukrainy na stepy kazachskie), z drugiej zaś zawiera liczne luki, których wypełnienie stanowi pilne zadanie współczesnych badaczy Kresów.

Pierwszy dzień konferencji składał się z trzech sesji: *Sytuacja Polaków na Kresach Wschodnich w I poł. XX wieku*, *Sytuacja Polaków w Kazachstanie*, *Działalność organizacji polskich na Wschodzie*; w dniu następnym zostały zrealizowane dwa bloki tematyczne: *Dylematy tożsamościowe i nauczanie języka polskiego na Wschodzie* oraz *Wybitne postacie z Kresów Wschodnich*. Każdy blok wieńczył panel dyskusyjny, gdzie niektóre z podejmowanych kwestii wywoływały burzliwe debaty. Z przyczyn obiektywnych nie jesteśmy jednak w stanie zamieścić ich w niniejszym tomie. Dyskutanci bardzo często nawiązywali – podobnie jak podczas I edycji sprzed dwóch lat – do problemów Polaków w państwach sąsiadujących oraz sposobów egzekwowania przez nich praw i swobód. Opisywali dylematy tożsamościowe oraz trudności o charakterze prawnym i administracyjnym, pojawiające się podczas pobytu w Polsce.

W ramach konferencji, na zakończenie pierwszego dnia obrad, uczestnicy wysłuchali koncertu zespołu ludowego „Mieczyna Piosenka” (Taniewiczze, Białoruś), który miał miejsce w Muzeum Etnograficznym im. Marii Znamierowskiej-Prufferowej oraz recitalu pieśni kresowych w wykonaniu Krystyny Suldzyckiej. Dzień drugi zakończono zwiedzaniem miasta z przewodnikiem.

Układ niniejszego wydania niemal całkowicie ukazuje przebieg obrad, gdyż artykuły zostały w większości umieszczone w kolejności ich prezentowania w trakcie poszczególnych sesji, a na całość publikacji składa się 28 tekstów. Część studiów została jednak wydzielona i ustawiona w innej konfiguracji w związku z różnorodną tematyką nie zawsze dającą się przyporządkować do wyznaczonych sekwencji tematycznych. Niestety po raz kolejny z przykrością należy dodać, że nie wszyscy referenci nadesłali swoje odczyty, zatem Czytelnik nie będzie miał możliwości ich poznania. Mamy jednak nadzieję, że obecny zbiór artykułów wywoła zainteresowanie wśród większego grona badaczy, a tematyka zainspiruje do podjęcia wątków dotychczas słabo rozpoznanych lub wręcz pomijanych. Na zakończenie pragniemy dodać, iż II edycję konferencji zrealizowano dzięki dotacji Senatu RP w ramach opieki nad Polonią i Polakami za granicą.

Organizatorzy serdecznie dziękują głównemu pomysłodawcy konferencji Panu doktorowi Medardowi Masłowskiemu, Prezesowi Fundacji „Polskie Kresy Wschodnie – Dziedzictwo i Pamięć”, wszystkim studentom Koła Naukowego Miłośników Ziem Kresowych za trud włożony w jej organizowanie. Szczególne podziękowania dla Ludmiły Januszewskiej za pomoc przy redakcji niniejszego tomu.